

ŠTÁTNY OBLASTNÝ ARCHÍV V KOŠICIACH

ABOVSKO - TURNIANSKA ŽUPA

ÚVOD KU KATALÓGU
Všeobecnosprávnych spisov

1989

ŠTÁTNY OBLASTNÝ ARCHÍV V KOŠICIACH

ABOVSKO-TURNIANKA ŽUPA

ÚVOD KU KATALÓGU

Všeobecnoprávnych spisov

1

Pavol Šalamon

Košice

1989

A. ORGANIZAČNÝ VÝVOJ ŽUPY.

Jedným z prejavov snáh Jozefa II. o centralizáciu orgánov verejnej správy na vidieku bolo i spojenie Abovskej a Turnianskej župy (ďalej ATŽ) od 1. 11. 1785,¹ ktoré malo podľa panovníka predovšetkým urýchliť vybavovanie úradných záležitostí. Župa sa stala súčasťou Košického dištriktu - jedného z troch na území dnešného Slovenska (vznikli 2. 4. 1785). Hlavní župani oboch predchádzajúcich žúp boli z funkcií uvoľnení.² Jozef II. vymenoval za hlavného župana a kráľovského komisára novej správnej oblasti Františka Szentiványiho, bývalého hlavného župana Šarišskej župy.³

Najvýznamnejší župný orgán, generálna kongregácia, sa od roku 1785 mohla schádzať iba raz do roka. V júni 1786 bola župná samospráva úplne zrušená⁴ a župy sa stali administratívnymi orgánmi politickej správy. Generálne a partikulárne kongregácie sa nemali konať vôbec (s výnimkou prípadných generálnych kongregácií zvolaných na voľbu poslancov na snem). V skutočnosti sa však župné zhromaždenia zišli počas existencie ATŽ niekoľkokrát. Kráľovský komisár zvolával na nariadenie panovníka každý rok generálne zhromaždenia, hlavným bodom ktorých bolo prerokúvanie požiadavok panovníka na odhlasovanie nových kontingentov nováčkov a vojenskej dane potrebných na vojnu s Tureckom.

Súdnu právomoc vykonávala ATŽ spočiatku tak ako v období pred svojím vznikom. Zasadnutia župnej súdnej stolice sa konali pod predsedníctvom podžupana a za účasti tabulárnych sudcov, župných notárov, hlavných slúžnych, podslúžnych a fiškálov. K prvej zmene v organizácii súdnictva dochádza v súvislosti so zavedením nového súdneho poriadku od 1. januára, resp. 1. mája 1786, keď

sa zrušili podžupanské a slúžnovské súdne stolice a ich kompetencia sa preniesla na sedrie žúp ako súdne inštancie v civilných i trestných záležitostiach.⁵ Zasadaniam sedrie predsedal väčšinou druhý podžupan. Po marci 1787 mala sedria vlastných notárov a dvoch fiškálov. Z pôvodných troch fiškálov župy zostal na vykonávanie verejnosprávnych záležitostí jeden - fiškál pre politické a urbárske záležitosti. Dňom 1. septembra 1787 sa ruší sedria a v jej činnosti pokračuje Podriadený súd ATŽ v rámci prvého odčlenenia súdnictva od verejnej správy v Uhorsku. Nový súd síce pôsobil v župnom dome a náklady na platy jeho zamestnancov a na iné výdavky plynuli zo župnej pokladnice,⁶ avšak po organizačnej stránke podliehal Sedmopanskej tabule a nie župe a jej nadriadeným orgánom. Podľa novej systemizácie boli zo stavu priamych úradníkov župy vyčlenení župní prisazní a podfiškál.

Nie vždy bolo možné zistiť presnú dobu pôsobenia jednotlivých župných úradníkov (tabuľka č. 1). Iba v niektorých prípadoch máme k dispozícii spisy o uvoľnení, resp. vymenovaní do funkcie k určitému dátumu. Z tohto dôvodu vo väčšine prípadov uvádzame iba rozpätie rokov funkčného obdobia. V tabuľkách úradníkov ATŽ z technických príčin uvádzame iba iniciálu rodného mena a priezvisko a graficky znázorňujeme "presahy" pôsobenia podľa rokov.

Z podžupana, ktorého menoval panovník, sa stal štátny úradník. Na neho bola vlastne presunutá kompetencia župnej kongregácie; mal dozerať na dodržiavanie a plnenie nariadení nadriadených orgánov, chrániť poddaných pred útlakom, zabezpečovať poskytovanie pomoci vojsku, dbať o verejnú bezpečnosť, organizovať vyberanie daní a riešiť urbárske sťažnosti. Bol prvostupňovou vrchnosťou na potvrdzovanie zemianskeho pôvodu. O svojej agende mal

viest denník a predkladať ho raz za dva týždne hlavnému županovi.

Prvým podžupanom (s titulom kráľovského radcu) ATŽ sa stal od februára 1786 Anton Kelcz,⁷ ktorý sa svojej funkcie vzdal koncom novembra toho istého roku po zavedení nemčiny ako úradnej reči. Augustín Fáy, jeho nástupca, zostal prvým podžupanom do zániku župy. Druhým podžupanom bol od novembra 1786 Žigmund Zombory vystriedaný v roku 1788 Ladislavom Pukym.

Hlavný notár Juraj Comaromi pôsobil vo funkcii od roku 1785 do 1. 3. 1787, keď jeho agendu prevzal Gabriel Jábroczký, prvý podnotár od konca roka 1786 po Františkovi Kazinczym. Od prvého marca 1787 sa stal prvým podnotárom Ján Darvas. Funkciu druhého podnotára zastávali František Tiszta, František Bárczay a Žigmund Lovász a v roku 1789 František Zombory.

Hlavný župný perceptor, Pavol Jóbb bol vo funkcii v rokoch 1785 - 1786, Ján Vitéz od januára 1787 do zániku župy.

Od 1. 3. 1787 pôsobili v župe traja kancelisti: Imrich Vitéz, František Zombory a Imrich Korponay, v roku 1788 Gabriel Komjáty a protokolista registrátor, dovtedy prisažný registrátor, Samuel Papp, neskôr Juraj Meczner. Hlavný notár, podnotári a registrátor tvorili personál notárskeho úradu župy.

Župným kontrolórom bol od konca roku 1785 do marca 1789 Juraj Fakkas.

Vo funkcii župného fiškála, ktorý mal skúmať hodnovernosť erbových a donačných listín pri dokazovaní zemianskeho pôvodu, vybavovať sťažnosti poddaných a brániť ich záujmy v sporoch ako advokát chudobných, pôsobil Pavol Szentimrey a od roku 1787 Samuel Milec. Podfiškálmi boli Jozef Lánczy (1785), Štefan Pósa (1786 - 1787) a Gabriel Pósa (1787 - 1790).

Počas celej existencie ATŽ bol hlavným lekárom Ľudovít Ma-

yer - v jeho kompetencii bol i dozor nad zdravotníckym personálom v župe a okresnými lekármi a pôrodnými asistentkami.

Vo funkcii župného inžiniera povereného kontrolou výstavby ciest a mostov, reguláciou riek a potokov, stavbami kanálov a činnosti mlynov, sa vystriedali Ruzsinszky (1785), Imrich Kniezeik (1787 - 1788) a Ján Textoris (1789 - 1790). Správcom ciest bol v roku 1787 Ján Ataly. Ako župný kastelán sa v roku 1787 spomína Ján Szedliczky. Veliteľom hajdúchov v roku 1785 bol Anton Nováky.

Abovsko-turnianska župa bola do roku 1787 rozdelená na päť slúžnovských okresov: Košice, Moldava, Szikszó, Turna a Ždaňa. Podľa nariadenia panovníka z februára toho istého roku⁸ vznikol šiesty okres v podstate rozdvojením okresu Szikszó ale i pripojením niekoľkých obcí z okresu Moldava. Do novovytvoreného okresu prešli i niektoré obce z okresu Ždaňa (pozri zoznamy obcí v tab. č. 2). V rámci slúžnovských okresov (districtus - termín, ktorý označoval menší i väčší územný celok ako župa) existoval obvod hlavného slúžneho a podslúžneho. Obaja úradníci však pôsobili podľa potreby v jednom i druhom obvode. Rozdelenie obcí do pôsobnosti hlavného slúžneho a podslúžneho poznáme iba v štyroch okresoch (pri slovenských názvoch obcí uvádzame i názvy maďarské).

Slúžnovský okres (ďalej SO) Košice.

Hlavným slúžnym od vzniku župy do januára 1787 bol Jakub Láczy, ktorého vystriedal vo funkcii Štefan Kornis. Podslúžnym v rokoch 1785 - 1786 bol Štefan Vajda, neskôr František Láczy. Ako partikulárni perceptori pôsobili Ladislav Márczy (1785), František Demeczky (1786) a Štefan Diósey (1787 - 1790). Ján Vitzay, neskôr hlavný lekár mesta Košíc, pôsobil ako okresný le-

kár iba na začiatku existencie ATŽ. V rokoch 1785 - 1790 bol lekárom SO Košice Ferdinand Průxner. Prisažnými tohto okresu boli Jozef Szobonya (1785), Pavol Czekus, Ján Kováč (1786) a František Demeczky (1787).

SO Moldava.

Abrahám Fáy pôsobil ako hlavný slúžny do roku 1787, keď jeho funkciu prevzal Gabriel Szentimrey. Pavol Basó, v roku 1785 prisažný, sa stal v roku 1786 podslúžnym. Žigmund Bercsik bol partikulárnym perceptorom od začiatku roku 1787, keď bol vymenovaný aj okresný lekár J. Kuderna. Po Pavlovi Basóovi boli prisažnými Jozef Szobonya (1786) a Štefan Koós (1787).

SO Szikszó.

Hlavný slúžny, Ladislav Puky, pôsobil od začiatku roku 1787, keď jeho funkciu prevzal Peter Szirmay. Na miesto podslúžneho, po Štefanovi Bárczaym, nastúpil Jozef Balogh. Partikulárny perceptor, Gabriel Karsa bol vymenovaný 7. 1. 1787. Henrich Hoffmann bol okresným lekárom od novembra 1785 do roku 1788, keď ho vystriedal Štefan Stehovics. Po Jozefovi Baloghovi pôsobili ako prisažní Peter Tamásy a Samuel Koncz-Naményi.

SO Turna.

Hlavný slúžny okresu, Ján Gőngey, zostal vo svojej funkcii do roku 1790. Jozef Faigel bol podslúžnym do začiatku roku 1789, keď po ňom nastúpil František Gedeon. Partikulárneho perceptora sme neidentifikovali. Prisažnými boli v rokoch 1785 - 1786 Štefan Koós a Jozef Faigel a v rokoch 1787 - 1788 Jozef Farkas a Samuel Koncz-Naményi a Michal Alattyányi. Lekárom v tomto okrese bol J. Claesens.

SO Ždaňa.

Gabriel Zombory pôsobil ako hlavný slúžny počas celého trva-

nia ATŽ. Podelúžni sa menili skoro každý rok: Štefan Kornis (1786), Štefan Vajda (1787) a Ján Somogyi (1787 - 1790). Partikulárny perceptor Pavol Urban pôsobil od 7. 1. 1787 do marca 1790. Prisažným v r. 1787 bol Peter Kornis. J. Kelemen bol okresným lekárom v roku 1787.

SO Gönc.

Od vzniku okresu zastávali funkcie hlavného slúžneho a podslúžneho Jozef Krajnyik a Jozef Szobonya. J. Kelemen pôsobil ako lekár v tomto okrese v roku 1788 a po ňom to bol Téglássy.

V spomínanej organizačnej forme účinkovala ATŽ až do svojho zániku 1. marca 1790. Stále silnejúci odpor župných stavov proti reformám a požiadavkám, ako aj neúspechy v zahraničnej politike prinútili Jozefa II. vydať 28. januára 1790 reskript, ktorým odvolal všetky svoje reformy okrem nevoľníckeho a tolerančného patentu a regulácie farností. Spojené župy sa zreštituovali, vrátila sa im pôvodná samospráva s možnosťou zvolávať generálne a partikulárne kongregácie.⁹

Tabuľka č. 1

Výkaz zamestnancov župy a okresov s udaním doby ich účinkovania.

Funkcie	1785	1786	1787	1788	1789	1.3. 1790
1. podžupan		A. Kelcz A. Fáy				
2. podžupan	A. Fáy	Ž. Zombory		L. Puky		
hlavný notár	J. Comáromi		G. Jábroczký			
1. podnotár	F. Kazinczy	G. Jábroczký	J. Darvas			
2. podnotár	F. Tisztza	F. Bárczay	Ž. Lovász		F. Zombory	
hlavný perceptor	P. Jóbb		J. Vitéz			
kontrolór	J. Farkas					
fiškál	P. Szentimrey		S. Milec			
podfiškál	J. Lánczy	Š. Pósa	G. Pósa			
hlavný lekár	Ľ. Majer					
inžinier	Ruzsinszky		I. Kniezsik		J. Textoris	
správca ciest			J. Ataly			
kastelán			J. Szedliczky			
kancelisti			I. Vitéz F. Zombory I. Korponay	G. Komjátý		

slúžnovský okres	1785	1786	1787	1788	1789	1.3.1790
KOŠICE						
hl. sl.	J. Lánczy			Š. Kornis		
podsl.	Š. Vajda			F. Lánczy		
prisažní	J. Szobonya	P. Czekus J. Kováč		F. Demeczky		
part. perceptor	L. Márczy	F. Demeczky		Š. Dióssy		
lekár	J. Vitzay F. Průxner					
MOLDAVA						
hl. sl.		A. Fáy		G. Szentimrey		
podsl.		P. Basó				
prisažní	P. Basó	J. Szobonya		Š. Koós		
part. perceptor				Ž. Bercsik		
lekár				J. Kuderna		
SZIKSZÓ						
hl. sl.		L. Puky		P. Szirmay		
podsl.	Š. Bárczay	J. Balog				

Slúžnovský okres	1785	1786	1787	1788	1789	1.3.1790
prisažní	J. Balog	P. Tamássy S. Koncz				
part. perceptor			G. Karsa			
lekár	H. Hoffmann		J. Karsa	Š. Stehovics		
prisažní			J. Zombory			
lekár				J. Kelemen	J. Gedeon	
hl. sl		J. GÖRGEY				
podsl.	J. Farkas	J. Faigel			F. Gedeon	
prisažní	Š. Koós J. Faigel		J. Farkas S. Koncz	Alattyányi		
lekár	J. Classens					
ŽDAŇA						
hl. sl.	G. Zombory					
podsl.		Š. Kornis	Š. Vajda	J. Somogyi		
prisažní			P. Kornis			
part. perceptor			P. Urban			
lekár			J. Kelemen		J. Heller	

Slúžnovský okres

1785

1786

1787

1788

1789

1.3.1790

GÖNC

hl. sl.

podsl.

prisažní

lekár

J. Krajnyik

J. Szobonya

J. Kelenen

Téglássey

Tabuľka č. 2

Zaradenie obcí do jednotlivých
okresov a do obvodov hlavných
slúžnych a podslúžnych

S l ú ž n o v s k ý o k r e s K o š i c e

a/ obvod hlavného slúžneho

b/ obvod podlúžneho

Bočiar	Bocsárd	Barca	Bárcza
Bukovec	Bukóc	Baška	Baska
Buzinka	Buzinka	Belža	Bölzse
Cestice	Szeszta	Bernátovce	Bernátfalva
Hodkovce	Hatkóc	Buzice	Búzafalva
Hýľov	Hilyó	Čaňa	Csány
Čečejevce	Csécs	Geča	Gecse
Haniska	Enyicke	Gyňov	Gönyű
Jasov	Jászó		Hernádszurdok
Komárovce	Komaróc		Hidasnémeti
Košická Belá	Kassa Béla	Chym	Him
Košické Hámyre	Kassa Hámor	Kechnec	Kenyhec
Lorinčík	Lörincke	Kokšov-Bakša	Koksóbaksa
Malá Ida	Kis Ida	Košťany	Csontosfalva
Nováčany	Jászóújfalu	Milhošť	Migléc
Nižný Klatov	Alsótökés	Myslava	Miszlóka
Opátka	Apátka	Nižný Lánec	Alsólánc
Páňovce	Pány	Perín	Perény
Polov	Pólyi	Seňa	Szina
Poproč	Jászómindszent	Stredný Lánec	Közép Lánec
Rudník	Rudnok	Šebastovce	Zsebes
Sokolany	Szakály		Tornyosnémeti

Šaca	Saca	Všechvätých	Mindszent
Šemša	Semse	Vyšný Lánec	Felsőlánc
Velký Budulov	Nagy Bodoló		
Zlatá Idka	Arany Ida		
Velká Ida	Nagy Ida		
Vyšný Klátov	Felsőtökés		

S l ú ž n o v s k ý o k r e s M o l d a v a

Alsónovaj

Alsószend

Bakta

Beret

Malý Budulov

Kisbodoló

Buzica

Buzita

Bűttös

Csenyéte

Debraď

Debröd

Devecser

Drienovec

Somodi

Fancsal

Felsőnovaj

Felsőgagy

Felsőszend

Felsővadász

Fulókércs

Gagybátor

Garadna

Idrány

Kány

Keresztéte

Kéty

Krasznokvajda

Kupa

Litka

Mokrance

Makranc

Moldava nad Bodvou

Szepsi

Nižný Medzev

Alsó Mecenzéf

Nyésta

Oroszadna

Pamlény

Peder

Péder

Perecse

Petri

Rešica

Reste

Selyeb

Szala

Szászfa

Szemere

Szolnok

Tengerfalva

Tomor

Vyšný Medzev

Felső Mecenzéf

S l ú ž n o v s k ý o k r e s S z i k e z ó

a/ obvod hlavného slúžneho

b/ obvod podslúžneho

Abaújdevecser

Alsókázsmárk

Abaújkér

Alsóvadász

Alsóftged

Belső Böcs

Alsóméra

Felsőkázsmárk

Alsószend

Gadna

Bakta

Halmaj

Berencs

Homrogd

Beret

Jánosd

Csobád

Kupa

Detek

Monaj

Ence

Onga

Erdőhorváti

Szikezó

Fanceal

Szolnok

Felsőftged

Selyeb

Felsőméra

Tomor

Felsőszend

Újlak

Forró

Ináncs

Kiskinizs

Léh

Marcinfalva

Nyésta

S l ú ž n o v s k ý   o k r e s   T u r n a

Barakony	Jablonec
Becskeháza	
Bódvalenke	
Bódvarákó	
Bódvaszilás	
Bôrka	Barka
Derenk	Turna
Dobódél	Turnáňfalva
Drnava	Dernö
Dvorníky	Udvarnok
Égerszög	Szabolcs
Hačava	Falucska
Háj	Áj
Hidvégardó	
Hostovce nad Bodvou	Vendégi
Hrhov	Görgö
Hrušov	Körtvélyes
Chorváty	Horváti
Jablonov nad Turnou	Almás
Jósvafő	
Kápolna	
Komjáti	
Kováčová	Kovácsvágása
Lipovník	Hárskút
Nádaska	
Perkupa	
Silica	Szilice

Silická Brezová

Borzova

Silická Jablonica

Jablonca

Szín

3/ obyč podlažnica

Szentandrás

Szolog

Mjvár

Szinpetri

Szid

Alešháček

Szölösardó

Szoldán

Alešreges

Szögliget

Szöglet

mezőny

Sotyák

Teresztenye

Tev

Szentkőves

Sotyák

Turna

Torna

Turnianska Nová Ves

Turna

Szid

Sotyák

Tornaújfalú

Tornaújfalú

Szentkőves

Deckány

Varbóc

Včeláre

Zádieľ

Žarnov

Varbó

Szid

Sotyák

Včelár

Méhész

Zádieľ

Szid

Sotyák

Žarnov

Szadelő

Žarnov

Zsarnó

Szid

Szid

Sotyák

Szid

Sotyák

Szid

Sotyák

Mária Matka

Mária Matka

Sotyák

Mária Kamenica

Mária Kamenica

Chrastná

Mária Matka

Mária Štá

Mária Štá

Kajata

Mária Šaj

Mária Šaj

Mária Matka

Nový Svätá

Nový Svätá

Mária Matka

Oševony

Oševony

Mária Matka

Rákos

Rákos

Mária Matka

Rankovce

Rankovce

Mária Matka

Mária Matka

Ruzky

Ruzky-Puzky

Mária Matka

Sisnehá Nová

Sisnehá Nová

Mária Matka

Nová

Sisnehá Nová

Mária Matka

Mária Matka

Sisnehá

Sisnehá

Mária Matka

Sisnehá

Sisnehá

Mária Matka

Sisnehá

Sisnehá

Mária Matka

S l ú ž n o v s k ý o k r e s Ž d a ň a

a/ obvod hlavného slúžneho

b/ obvod podslúžneho

Blažice	Bologd		Ujvár
Bidovce	Böd		Alsókéked
Bohdanovce	Bogdány, Garbócz		Alsóregmec
Byster	Beszter	Bačkovik	Bátyok
Hrašovik	Rás	Beniakovce	Benyék
Kalša	Kalsa	Byšta	Biste
Košická Nová Ves	Kassaújfalu	Čakanovce	Csakány
Košická Polianka	Lengyelfalva	Đurđošik	Györgyi
Košický Klečenov	Kelecsény	Đurkov	Györke
Kráľovce	Királynép		Felsőkéked
Krásna nad Hor- nádom	Széplak		Felsőregmec
Nižná Hutka	Alsóhutka		Filkeháza
Nižná Kamenica	Alsókamence	Chrastné	Füzér Haraszi
Nižná Myšľa	Alsómislye		Kajáta
Nižný Čaj	Alsócsáj		Kisbózsva
Nový Salaš	Újszállás		Komlós
Olšovany	Ósva		Kovácsvágás
Rákoš	Rákos		Mátyásháza
Rankovce	Ránk	Malý Kazimír	Kiskázmér
Ruskov	Regete-Ruszka		Mikóháza
Slanské Nové Mesto	Szaláncújváros	Nižný Olčvár	Nagybózsva Alsóolcsevár
Slančik	Kis Szalánc		Nyíri
Svinica	Pethő-Szinye		Pálháza
Trst'any	Nádaska		Pányok

Vyšná Hutka	Felsőhutka		Pusztafalu
Vyšná Kamenica	Felsőkemence		Radvány
Vyšná Myšľa	Felsőmislye	Rozhanovce	Rozgony
Vyšný Čaj	Felsőcsáj	Skároš	Szkáros
Vyšný Olčvár	Felsőolcsvár		Telkibánya
Veľký Slanec	Nagyszalánc	Trstené pri Hornáde	Nádasd
Vyšné Opátske	Szilvásapáti	Vajkovce	Vajkóc
Zdoba	Zdoba		Villy
Ždaňa	Zsadány		Zsujta
Žirovce	Zsír		

S l ú ž n o v s k ý   o k r e s   G ö n c

a/ obvod hlavného slúžneho

Arka
Algóregmec
Byšta - Byste
Boldogkőváralja
Boldogkőújfalú
Felsőregmec
Filkeháza
Fony
Gönc
Göncruszka
Hejce
Kisbózsza
Kisfalú
Malý Kazimír - Kiskázmér
Korlát
Kovácsvágás
Mátyásháza
Mikóháza
Nagybózsza
Nyíri
Pálháza
Radvány
Telkibánya
Vilmány
Vily
Vissoly

b/ obvod podslúžneho

Alpár
Alsócéce
Baskó
Cekeháza
Erdőhorváti
Felsőcéce
Felsődobsza
Felsőgolop
Gibárt
Hernádbüd
Hernádkérca
Huta
Kér
Komlóska
Mogyoróska
Nagykiniza
Pere
Prépost
Regécke
Szántó
Szentistvánbakea

B. VÝVOJ A DEJINY PÍ SOMNOSTÍ.

Písomnosti podžupana a všeobecnošprá vne písomnosti ATŽ z rokov 1785 - 1790 boli uložené v budove župného domu v Košiciach. Po zriadení Košickej župy v roku 1923 boli prevezené do župného domu Šarišskej župy v Prešove. V roku 1942 bol archívny materiál odovzdaný v rámci výmeny zástupcom Maďarska a prevezený späť do Košíc, kde zostal do roku 1945. Časť písomností bola na prelome rokov 1943 - 1944 odvezená v rámci evakuácie na južné územie ATŽ do obce Fáj, v roku 1945 do župného archívu v Szikszó a neskôr, v roku 1950, do Štátneho archívu v Miskolci. Do Štátneho archívu v Košiciach sa tento archívny materiál dostal 31. marca 1960.

C. ARCHÍVNÁ CHARAKTERISTIKA PÍ SOMNOSTÍ.

Písomnosti podžupana a všeobecnošprá vne písomnosti ATŽ vznikajúce od 1. novembra 1785 do 1. marca 1790 patria do I. obdobia spojenia týchto dvoch žúp. Stav zacho valosti archívneho materiálu je dobrý. Pri jeho usporiadaní bol rešpektovaný pôvodný kancelársky systém, pretože sa v prevažnej miere zachovali pôvodné pomocné knihy. V spisoch podžupana z rokov 1785 - 1786 to bol systém chronologicko-numerický. Všeobecné šprá vne spisy mali však trojakú manipuláciu. Časť spisov mala chronologicko-numerické radenie s dvoma číselnými okruhmi v roku 1786 - od 1. januára do 31. októbra a od 1. novembra do 31. decembra. Ich čísla sa zhodujú s číslami zápisov o prerokovaní záležitostí na generálnych a partikulárnych zhromaždeniach. Väčšina spisov chronologicky označených arabskými číslami z tohto obdobia ako aj z prvých mesiacov roku 1787 bola zaradená do fasciklov s rím-

skými číslicami (XVIII - XXIII). Tento systém bol pokračovaním spisovej manipulácie Abovskej župy (ďalej AŽ) v rokoch 1780 - 1785 (fascikle I - XVII).

Po marci 1787 nastáva nová manipulácia všeobecných správnych spisov, ktorá trvá až do konca existencie župy. Spisy sa ukladali po numerickom zaprotokolovaní do vecne diferencovaných registratúrnych tried označených arabskými číslicami. Náplň registratúrnych tried sa menila i počas roka (1787, 1788) a k určitému ustáleniu dochádza len v rokoch 1789 a 1790. Počet registratúrnych tried sa pohyboval od 28 do 32. Pri archívnom usporiadaní sa zjednotili registratúrne triedy v rámci jedného ročníka a uloženie spisov v nich sa vyznačilo v podaciach protokoloch. Spájanie spisov pri tejto manipulácii je napatrné v rokoch 1787 a 1788 a to k prvému a poslednému číslu. V roku 1789 je spájanie už dôslednejšie. Spisy sa pravidelne pripájali k číslu prvého podania danej záležitosti. Signatúra episu sa v tomto prípade skladá z arabského čísla fascikla (registratúrnej triedy), arabského čísla episu a poradového čísla podania v rámci episu. Toto spájanie sa vykonalo pôvodne len pri spisoch do konca októbra 1789. Pri archívnom usporiadaní v rokoch 1965 - 1966 sa však doviedlo do konca. Všeobecné správne spisy z roku 1790 sa manipulovali pôvodne podľa spôsobu v roku 1787 a 1788, pričom obsah registratúrnych tried zodpovedal registratúrnym triedam v roku 1789. Tieto spisy boli vmanipulované novým spôsobom medzi spisy AŽ - ročníka 1790 a sú tiež zachytené v indexe z tohto roku. Tento zásah sa nebral pri archívnom spracovaní do úvahy a spisy sa zaradili podľa zásady proveniencie do fondu ATŽ, pokiaľ neboli ako predspisy priorované k spisom AŽ. Spomínaný index možno napriek tomu používať ako pomôcku, lebo odkazuje na

protokolárne čísla spisov a v podacom protokole sa vyznačilo te-
rajšie uloženie spisov vo fonde ATŽ.

K archívnemu spracovaniu všeobecných správnych spisov treba
pripomenúť, že neskoršie usporiadanie časti správnych spisov, ich
premanipulácia v rokoch 1854 - 1860 do spisových tried označených
písmenami A - M, sa pri spracovaní archívneho materiálu v rokoch
1965 - 1966 nerešpektovala, keďže premanipulované spisy tvorili
iba menšinu a ich spájanie bolo niekedy násilné a nesprávne.

V manipulačnom období 1787 - 1790 sú spisy zaradené v tých-
to skupinách:

1. Pôdohospodárstvo	1788 - 1789
2. Stavebné záležitosti	1788 - 1790
3. Zásobovanie armády potravinami a krmovinami	1788 - 1790
4. Pokladničné záležitosti	1788 - 1790
5. Mestské záležitosti	1788 - 1790
6. Obchodné záležitosti	1788 - 1790
7. Vojenské záležitosti	1788 - 1790
8. Súpis obyvateľov a zameriavanie pozemkov	1788 - 1790
9. Daňové záležitosti	1788 - 1790
10. Zbierky milodarov a úhrady škôd	1788 - 1790
11. Trestné veci	1788 - 1790
12. Cirkevné veci	1788 - 1790
13. Pohyb obyvateľstva	1788 - 1789
14. Základiny	1787 - 1790
15. Židovské záležitosti	1787 - 1790
16. Právnické záležitosti	1787 - 1789
17. Školstvo	1788 - 1789
18. Manželské záležitosti	1788 - 1790
19. Zemianske záležitosti	1788 - 1790

20. Normálie	1787 - 1790
21. Úradné záležitosti	1788 - 1789
22. Archív a registratúra	1788 - 1789
23. Sirotské a poručnicke záležitosti	1788 - 1790
24. Učtárenské záležitosti	1788 - 1789
25. Správne záležitosti	1788 - 1790
26. Verejnospprávne záležitosti	1788 - 1790
27. Poštové záležitosti	1788 - 1789
28. Súkromné záležitosti	1788 - 1790
29. Náboženské záležitosti	1788 - 1790
30. Zdravotníctvo a zverozdravotníctvo	1788 - 1790
31. Tridsiatkové a iné komorské záležitosti	1788 - 1790
32. Urbárske záležitosti	1788 - 1790

Názvy skupín vo väčšine prípadov súhlasia i v roku 1787 s tým rozdielom, že tu chýbajú poštové, súkromné, učtárenské, správne záležitosti a pohyb obyvateľstva; civilné a manželské záležitosti sú manipulované spolu a tri skupiny - cigánske, vnútorné záležitosti a preprava soli boli vyčlenené osobitne.

Spisy ATŽ 1785 - 1790 usporiadal Viliam Hammel. Revíziu usporiadania vykonal a inventár zostavil ing. Ladislav Andrášik v rokoch 1965 - 1966.

V katalogizačných záznamoch sme sa snažili o hutnosť informácie, vyhýbali sme sa v čo najväčšej miere vedľajším vetám a pasívnym väzbám, ale registry sme rozširovali primerane podľa významu daného spisu.

Registre sme začali zostavovať ešte pred vydaním pravidiel o spracovaní archívneho materiálu a preto sa i (najmä vecný) v jednotlivých zväzkoch odlišujú.

V zásade sme do menného registra zaraďovali iba mená výz-

namnejších osôb uvedených v registoch. V niektorých prípadoch sa meno osoby v regeste objavuje iba preto, že nebola možná jej identifikácia iným spôsobom (napr. obyvateľ obce x).

V miestnom registri sme zjednocovali rôzne názvy obcí (Kováčvágás - Vágás; Devecser - Abaújdevecser atď.), vytvárali sme vlastne i umelo osobitné heslo, ak v regeste nebol upresnený názov obce (Gagy, keď existovali Alsógagy i Felsőgagy, Kamenica, keď existovala Nižná i Vyšná Kamenica atď.) a na pravú mieru sme uvádzali niektoré nepresnosti v terminológii (v texte Gemerská župa - v registri Gemersko-malohontská župa). Názov okresu, kam v súčasnosti daná obec patrí uvádzame iba pri obciach, ktoré nepatria do dnešného okresu Košice - vidiek, ktorý je takmer identický so severnou časťou bývalej Abovsko-turnianskej župy 1785 - 1790. V prípade Košíc sme vytvorili i podheslá, pre veľký počet spisov týkajúcich sa metropoly regiónu a aj pre ľahšiu a rýchlejšiu orientáciu bádateľov. Názvy obcí na dnešnom území Slovenska uvádzame podľa Ústredného vestníka SSR, č. 7/1979, čiastka 7.

Vecný register obsahuje heslá bez podhesla, ak ho na základe registu nebolo možné vytvoriť, alebo ak by bolo podhesiel príliš veľa alebo málo (dedičstvo, nájomná zmluva, odškodné, potvrdenie o chudobnom stave, rozvody, spory, sťažnosti, ublíženie na tele, urážka na cti atď.). Na druhej strane sú vo vecnom registri heslá s veľkým počtom podhesiel, ak to bolo žiadúce z hľadiska významu spisov pre historický výskum v danej problematike (ceny, dane, dlžoby, dražba, farári, kalvíni, kostoly, krčmári, mäsiari, pátranie, platy, poddani, požiare, vojaci, Židia). Takisto ako v miestnom, i vo vecnom registri bolo treba zjednotiť používané termíny (župné domy - budovy patríce župe,

ak neišlo o sídlo župného úradu ale o majetok župy; evanjelíci - luteráni; hýrenie, neprístojné správanie, pohoršujúce správanie, škandalózne správanie - výtržnosti; násilie, násilenstvo, napadnutie - ublíženie na tele; mzda - platy alebo slúžne). V registri ku IV. zväzku sme už nepoužili heslo zabranie a rozšírili sme heslo zemepáni o podheslá podľa obcí. Všetky zmeny v registroch k jednotlivým dielom katalógu vyplývajú zo samotnej práce s registami i oboznamovania sa s článkami publikovanými k tejto práci.

Pri citovaní archívneho materiálu treba použiť označenie archívu, skratku fondu, rozpätie rokov a číslo katalogizačného záznamu.

D. ROZBOR OBSAHU PÍ SOMNOSTÍ.

Podžupanské spisy.

Obsahujú záležitosti, ktoré sú vo verejnosprávnych spisoch zadelené v osobitných registratúrnych triedach. Sú to menovania a činnosť župných úradníkov, vyšetrovanie prechmatov v štátnej správe, nová spisová manipulácia, súpis farností a kostolov, vyšetrovanie sťažností poddaných, dodávky obilia, meranie pozemkov, stavby ciest a iné.

V e r e j n o s p r á v n e   s p i s y .

1. Pôdohospodárstvo

Koncom 18. storočia panovníci intenzívnejšie podporovali pestovanie včiel, priadky morušovej (a výroby hodvábu), tabaku, ľanu a konope. Miestodržiteľská rada (ďalej MR) venovala veľkú pozornosť pestovaniu obilia a racionálnemu využitiu polí ako i

uskutočňovaníu poľnohospodárskych prác v jednotlivých ročných obdobiach.

Župy hlásili výskyt nerastov nadriadeným orgánom a tieto vyžadovali správy o nálezoch; vývoz a ceny nerastov a kovov stanovoval štát.

Poddani si často zadovážili palivové drevo nepovoleným stínaním stromov. Tým, ale i neoprávneným kľčovaním, poškodzovali lesy. Zemepáni a poddani sa dostávali do vzájomných sporov pre premenu pastvín na ornú pôdu, ich poškodzovanie, zaberanie lúk, polí a pastvín, ktoré sa za určitých podmienok prenajímali nielen obyvateľom obcí ale i miest. Často však dochádzalo k porušeniu nájomných zmlúv.

Chov koní zabezpečovali najmä tradičné štátne žrebčince ale i župné plemenárske stredisko v Kechneci. Pozornosť sa venovala i chovu kôz a oviec.

2. Stavebné záležitosti

Pre rozvoj obchodu ale i štátnej správy bolo dôležité udržiavať komunikácie v pojazdnom stave, vykonávať opravy ciest, brádov, hrádzi a mostov a vyberať poplatky za ich používanie. Župný inžinier predkladal hlásenia o týchto záležitostiach župe, hlavnému županovi i MR, ktorá overovala i vyúčtovanie stavebných nákladov (napr. na župný dom v Košiciach a župnú väznicu). Kontrolou stavu ciest v župe bol poverený inšpektor údržby ciest.

Murári a tesári, ktorí zostavovali i stavebné náčrty a rozpočty, dostávali zvláštne diéty podľa uzavretej pracovnej zmluvy.

Stanovení úradníci vykonávali v župe i súpis poškodených verejných budov.

3. Zásobovanie armády potravinami a krmovinami

Povinné dodávky obilia a krmovín vojsku sa stretávali s neochotou u poddaných ale i zemepánov. Z tohto dôvodu sa pátralo po zatajených zásobách u hostinských a obchodníkov, ale i nadbytočných zásobách u obyvateľov a bol nariadený prísny postih špekulácií pri výkupe. Bolo však zakázané vymáhať obilie pre vojsko exekúciami. Nevôľu poddaných vyvolávali i povinné prevozy múky a obilia do spádového skladu (v Košiciach pre ATŽ, Spišskú, Šarišskú a Zemplínsku župu) a len čiastočné preplácanie dodávok v hotovosti. V skladoch sa mala vykonávať prísna kontrola kvality dodávok. Množstvo hlásení sa týka nespĺnených dodávok vojsku. V niektorých obdobiach boli obce nútené žiadať o oslobodenie od tejto povinnosti ba i o poskytnutie obilia, pretože nestačili pokryť vlastnú potrebu. Dodávky obilia sa vykazovali podľa zemepánov i podľa obcí. Župy dodávali vojsku nielen poľnohospodárske produkty ale i mäso. Mäsiari často požadovali zvýšenie limitácií rôznych druhov mäsa, pretože táto povinnosť ich nadmerne zťažovala.

4. Pokladničné záležitosti

Župná pokladnica (od roku 1787 spojená s mestskou a komorskou) vyplácala platy úradníkov župy i Podriadeného súdu ATŽ, honoráre za registrovanie spisov ATŽ, služobné cesty, diéty sprievodcov transportov obilia ale i lieky insolventných obyvateľov. Medzi pokladničné záležitosti patrili aj vymáhanie preplatenia liekov od solventných obyvateľov, dlžôb obyvateľov na daniach, preplatenia stavebných prác, súdnych trov nemajetných, dodávok stavebného materiálu; preplatenia dodávok obilia a krmovín vojsku a dražba koní.

V Uhorsku boli v obehu i zahraničné mince, ktorých hodnotu a stiahnutie z obehu oznamovali krajiniské úrady. V samotnej župnej pokladnici boli rôzne druhy minci. Úrady vyzývali obyvateľstvo ku zvýšenej pozornosti pri prijímaní bankoviek, ktoré sa často falšovali. Koncom roka 1789 bol nariadený nový spôsob odvádzania daňových poplatkov a vyrovnávania nedoplatkov. Zamestnanci pokladnice a učitárne sa reverzami zaväzovali nahradiť prípadné spôsobené škody a zamestnancom soľných a tridsiatkových úradov zodpovedným za financie sa odvádzali zrážky z platov.

5. Záležitosti mesta Košíc (Mestské záležitosti)

Mesto bolo od 1. 9. 1787 podriadené župe vo verejnosprávnych záležitostiach. Župa sa vyjadrovala k žiadostiam mešťanov pri ich kandidovaní na úrad i k zamestnávaniu nočných strážnikov, k oslobodeniu tovarišov od povinnej vandrovky, požiadavkám mestských remeselníkov a živnostníkov k zvýšeniu limitácie cien ich výrobkov a povoleniu živnosti. Hlavný župan vydal predpis o penzionovaní mestských úradníkov. Župa riadila obsadzovanie mestských úradov, odovzdávanie obilia do zásobovacích skladov, náboženské záležitosti (prehľad o prestúpení na iné vierovyznanie, povolenie usadenia Žida), rozdeľovanie daní, spravovanieestskej knižnice, dražby nehnuteľností, postihovanie poškodzovateľov lesov, pátranie po vojenských zbehoch a odosielanie vojakov k jednotkám, opravy stavieb a čistenie ulíc, preventívne protipožiarne akcie.

Mesto predkladalo župe zápisnice zo zasadnutí rady, tabuľky trhových cien a žiadosti o povolenie v najrozličnejších záležitostiach.

6. Obchodné veci

Štát stanovoval ceny a limitácie rôznych druhov tovaru a dovozné clá, podporoval alebo obmedzoval vnútorný i zahraničný obchod a povoľoval konanie trhov a jarmokov. Keďže koncom 18. storočia ešte neboli ustálené miery, zhotovovali sa vzory mier i pre župných úradníkov. Služni podávali hlásenia o fabrikách a manufaktúrach na území župy a v Košiciach. Mestá mali dôsledne dbať o dodržiavanie predpisov o vyberaní mýtnych poplatkov a poskytovať správy o puncovaní drahých kovov a trhových cenách rôzneho tovaru. MR nariaďovala podporu nových druhov remeselnej výroby (napr. pradiarenstvo). Hlavný tridsiatkový úrad vyhlasoval dražby tovarov uskladnených v Košiciach.

7. Vojenské záležitosti

Vojenské záležitosti tvorili významnú časť agendy župy a týkali sa najmä zásobovania vojska potravinami a krmovinami, poskytovania záprahov, ubytovania v obciach, pátrania po vojenských zbehoch, odosielania vojakov k jednotkám, oslobodenia od vojenskej služby, odvodov brancov, škôd spôsobených vojakmi obyvateľom župy atď.

Župní úradníci museli vymáhať preplatenie dodávok poľnohospodárskych produktov vojsku zdržiavajúcemu sa v župe. Od povinného ubytovania vojakov žiadali oslobodenie neurodzení obyvateľa i zemaná. Spoločné vojenské ubytovne boli zriadené v Košiciach. Branci sa snažili vyhnúť vojenskej službe i samozmračením, ktoré však súdy prísne postihovali. Odvádzaní, ktorých počet bol stanovený pre župu i pre Košice (stredisko odvodu brancov Košického dištriktu), mali byť podľa predpisov fyzicky zdat-

ni a vekovo vyspelí a malo sa prihliadať i na ich rodinné pomery.

Za víťazstvo vojsk cisárstva vo vojne proti Turkom sa slúžili omše a boli zavedené osobitné modlitby pri večerných pobožnostiach.

Vojsko potrebovalo ťažné zvieratá a preto sa uskutočňoval ich súpis, odkupovanie ale i zaberanie. Obyvateľstvo bolo povinné zabezpečovať i výmenu záprahov na stanovených stanicich. Vojací posilňovali ozbrojenú ochranu transportov obilia.

8. Súpis obyvateľov a zameriavanie pozemkov

Sčítania obyvateľov na osobitných hárkoch podľa žúp a miest sa mali každoročne uskutočňovať do mája. Vo výkazoch sa uvádzal okrem stavu obyvateľstva i skutočný prírastok populácie a príčiny zisteného stavu. Zavedené knihy obyvateľstva mali byť priebežnou evidenciou medzi sčítaniami.

Okrem sčítaní obyvateľstva sa uskutočňovali i súpisy ťažného dobytku a koní predovšetkým na vojenské účely.

Zememeračské práce uskutočňovali poverení zememerači alebo vymenované komisie. Štát mal záujem na dôslednom a včasnom vykonávaní vymeriavania pozemkov v celej krajine. Majetkové priznania sa evidovali na určených tlačivách.

9. Daňové záležitosti

Obyvateľstvo krajiny zaražovali dane rôzneho druhu. Mnohí preto žiadali o daňové úľavy alebo oslobodenie od daní natrvalo, prípadne na určitú dobu, najmä v čase neúrody alebo pri postihnutí živelnými pohromami. Rozdelenie daní v jednotlivých okresoch prebiehalo vždy na začiatku kalendárneho roka. O ťažkostiach a prechmatoch pri vyberaní dane podávala župa hlásenia MR. Od daní boli okrem iných oslobodení i kantori a zvonári.

Zemania platili zemiansku taxu a žiadali o oslobodenie od zdania sedliackych usadlostí v ich vlastníctve. Osobitne boli zdanení Židia - tolerančnou taxou, ktorá bola v r. 1788 premenovaná na komorskú taxu.

10. Zbierky milodarov a úhrady škôd

Osobitná trieda spisov sa týka zbierok pre požiarmi, živelnými pohromami a nepriateľským vojskom postihnuté a poškodené obce a mestá v krajine. Majitelia ťažných zvierat použitých na prevoz dodávok vojsku, do skladov a iné verejné práce žiadali náhradu škody za uhynuté alebo poranené zvieratá. Na posúdenie oprávnenosti žiadostí sa ustanovovali župní úradníci.

11. Trestné záležitosti

Obsahujú spisy o priestupkoch najrozličnejšieho druhu - krádeže domácich zvierat, peňazí, vína; pátranie po ušľach poddaných, väzňoch a vojenských zbehoch; samozmračenie brancov; marenie výkonu verejného činiteľa; žiadosti o prepustenie z väzenia; vyšetrovanie bohorúhačstva a opilstva; zadržanie tulákov; násilné zaberanie klčovísk a pozemkov; ublíženie na tele ale i zoznamy väzňov a vymáhanie poplatkov za pobyt väzňov od domovských obcí.

12. Cirkevné záležitosti

Najpočetnejšie sú v tejto registratúrnej triede zastúpené súpisý príjmov fár a poplatkov farníkov a žiadosti a hlásenia o obnove alebo stave kostolov. Farári informovali župné úrady o školskej dochádzke, konvertitoch, svojom učiteľovaní aj o vymáhaní cirkevných poplatkov. Vzájomné spory katolíkov a protestantov o vrátenie kostolov a zvonov sa rozšírili po vydaní to-

lerančného patentu. Počas vojny s Tureckom sa mali vykonávať prosebné bohoslužby za víťazstvo rakúskych vojsk v kostoloch všetkých vierovyznaní. Kráľovskí komisári organizovali dražby nehnuteľností a hnuteľností zrušených kláštorov. O zriaďovaní nových fár podávali hlásenia slúžni zostavujúci aj ich príjmy.

13. Pohyb obyvateľstva

Sčítania obyvateľstva organizovala MR prostredníctvom župných úradníkov, ktorí zostavovali výkazy prítomného i dočasne neprítomného obyvateľstva a evidovali žiadosti o vystaňovanie a vydanie cestovných pasov. MR podporovala prisťahovalectvo najmä z nemeckých dedičných krajín. Z roku 1787 sa zachoval doteraz nepublikovaný výkaz sčítania obyvateľstva ATŽ a mesta Košíc.

14. Základiny

Základiny boli zriaďované z majetkov zomrelých obyvateľov župy (farárov, dôstojníkov atď.) a zrušených cirkevných ustanovizní (Košický konvikt) a boli venované na opravy kostolov, na podporu chudobincov a poskytovanie štipendií študentom pochádzajúcim zo župy, stavbu cirkevných budov a špitálov ale i na vyrovnávanie dlžôb ATŽ. Panovník vydal nariadenie o prevode náboženských základín do Verejného fondu, a preto sa i výdavky na cirkevné stavby financovali zo svetských základín.

15. Židovské záležitosti

Židovské obyvateľstvo platiace tolerančnú (od septembra 1788 komorskú) taxu žiadalo o zníženie alebo dočasné oslobodenie od nej najmä pre zlé finančné a hospodárske pomery väčšiny rodín. Spomenutú daň vyberal židovský perceptor a župný výber-

ca komorskej taxy, ktorý aj podával hlásenia o daňových nedoplatkoch.

Panovník vydal nariadenie o uzavieraní sobášov medzi Židmi, ale stanovené podmienky sa nie vždy dodržiavali (napr. potvrdenie o návšteve školy) a Židia sa sobášili i v iných matričných obvodoch.

Nemanželské deti židovských matiek sa mali vychovávať ako deti katolícke. Židovské ľudové školy boli financované z príspevkov Židov, bolo ich však treba často i vymáhať. Miestodržiteľská rada regulovala dovoz hebrejských kníh do krajiny.

Usadenie Židov v Košiciach sa v tejto dobe nepovoľovalo - vo fonde máme jedinú žiadosť o povolenie usadenia a jej zamietnutie. Služni podávali hlásenia o rodinných a majetkových pomeroch Židov.

16. Právnické záležitosti

Chudobným obyvateľom župy neschopným zaplatiť ani súdne trovy boli v sporoch prideľovaní advokáti chudobných. Predtým však museli žiadatelia získať potvrdenie o chudobnom stave.

Panovník nariadil predkladanie splnomocnení pred súdnym konaním na súdoch všetkých stupňov. Bola stanovená právomoc distriktuálnych súdov pri odvolaniach proti rozhodnutiam nižších inštancií. Právomoc v občiansko-právnych záležitostiach si rozdelil Podriadený súd a ATŽ po vzájomnej dohode. Panovník upravil i činnosť panských stolic.

Medzi právnické záležitosti boli zaradené i oznámenia termínov dražieb pozostalostí a majetku a výzvy na dostavenie sa nezvestných dedičov pozostalostí.

17. Školstvo

Trvanie školského roku a prázdnin stanovoval riaditeľ Hlavného košického školského obvodu a menoval i vizitátorov ľudových škôl. Pre ľudové školy mali byť určené i inšpekčné obvody. Učiteľia dostávali platy z príspevkov obyvateľov obcí a mestečiek ale často ich museli i vymáhať prostredníctvom slúžnych. Pri zakladaní ľudových škôl sa uzavierali zmluvy so zemepánmi o materiálnom a finančnom zabezpečení. Na stavbe škôl sa podieľali miestni obyvatelia niekedy i rôznych vierovyznaní. MR dohliadala na vydávanie a predaj učebníc a oznamovala okrem iného i zriaďovanie vysokých škôl v krajine.

18. Manželské záležitosti

Župní funkcionári vyšetrovali sťažnosti na manželov a manželky pre neplnenie si svojich povinností, sťažnosti na nedodržanie sľubov na sobáš, vymáhali výživné na nemanželské deti a zisťovali majetkové pomery rodín. Pátrania po ušľých manželoch vyhlasovala MR.

19. Šľachtické záležitosti

Nižšia šľachta žiadala o potvrdenie svojich armálesov najmä pre získanie oslobodenia od dane a iných úľav. Na župu sa obracali armalisti i z iných žúp. Vyhľadávanie dokumentov v župnom archíve sa spoplatňovalo.

20. Normácie

V tejto registratúrnej triede nachádzame spisy týkajúce sa cirkevných a poštových záležitostí, zdravotníctva, školstva, prijímania uchádzačov do verejnej správy, zmien vo verejnej správe

a súdnictve v ATŽ i v iných župách, cestovania, vyberania daní, kurzu peňazí, vývozného a dovozného cla na niektoré tovary, zbierok na podporu pohorelcov, ťažby nerastných surovín, pozostalostných konaní, urbárskych záležitostí, usadzovania drobných remeselníkov, obchodníkov a Židov.

21. Úradné záležitosti

Medzi MR a ATŽ a župou a slúžnymi existovala intenzívna korešpondencia. Slúžni vyšetrovali sťažnosti obyvateľov na úradníkov a na miestnych zemepánov pre zaberanie kľčovísk, obecných pasienkov a ťažných zvierat i povozov. Často dochádzalo k sporom medzi samotnými obyvateľmi obcí a mestečiek. Hlásenia o ich vyšetrovaní predkladali hlavní slúžni a podslúžni jednotlivých okresov župy. Títo spolu so župným inžinierom posudzovali i škodlivosť hrádzí a mlynov a jednali o opravách ciest a mostov.

V župe sa uskutočňovali súpisy dôstojníkov na dôchodku, dávok poľnohospodárskych plodín do skladov; uverejňovali sa patenty panovníka, nariadenia MR, vymenovania úradníkov, oznámenia o udelení titulov, termíny konania generálnych a partikulárnych kongregácií; zostavovali sa zoznamy hajdúchov, úradníkov ovládajúcich nemčinu v súvislosti so zavedením nemčiny do súdnej praxe a vyhlasovali sa konkurzy na voľné miesta vo verejnej a súdnej správe.

22. Archív a registratúra

Obyvatelia ATŽ i iných žúp žiadali zo župného archívu vydanie originálov dokumentov o zemianskom pôvode, potvrdenia o zastávaných úradoch, uzavretých kúpno-predajných zmluvách atď.

V župnom archíve sa ukladali odpisy zápisníc zo zasadania Rady

mesta Košíc, súpisy budov patriacich župe, nariadenia MR, koncepty sprievodných listov adresovaných vyšším orgánom štátnej správy, príписы iných žúp atď. Župný registrátor podával hlásenia o nevybavených záležitostiach pridelených župným úradníkom a žiadal o vytvorenie vhodných podmienok na uloženie archívnych dokumentov.

23. Sirotské a poručnicke záležitosti

Župa zisťovala stav sirotských pozostalostí a o ich ďalšom spravovaní rozhodoval Podriadený súd ATŽ. Z tohto dôvodu sa mnohé hlásenia slúžnych týkajú rodinných pomerov pozostalých, stavu pozostalosti, rokovania o rozdelení pozostalosti, počtu sirôt v okresoch, návrhov na umiestnenie sirôt v sirotincoch a pátrania po nezvestných dedičoch.

24. Učtárenské záležitosti

Župa kontrolovala prostredníctvom slúžnych vyúčtovanie hospodárenia mestečiek a obcí, inkasovala poplatky za používanie pozemkov patriacich župe a prenajímala svoje domy, preplácala odškodné za ťažné zvieratá uhynuté pri prevoze múky a obilia, evidovala daňové úľavy obyvateľov, predkladala dištriktuálnej pokladnici výkazy a potvrdenky o výkupe obilia a zasielala MR návrh ročného rozpočtu.

Partikulárni perceptori prevádzali peniaze do župnej pokladnice pod ozbrojenou ochranou hajdúchov, uskutočňovali vyúčtovania s vojskom. Po skončení funkčného obdobia dostávali absolutórium.

25. Správne záležitosti

V tejto registratúrnej triede sú zaradené veľmi rôznorodé spisy. Sú to vyhlásenia pátrania po vojenských zbehoch a zločincoch, výkazy vojenských zbehov, žiadosti a potvrdenia o chudobnom stave, sťažnosti obyvateľov na zemepánov, richtárov a farárov, hlásenia o stave a výstavbe ciest a hrádzi, informácie o zabezpečení a uskutočňovaní merania pozemkov a vytyčovaní chotárnych hraníc obcí, vymáhanie dlžôb, výživného a platu, vyšetrovania urážky na cti a ublíženia na tele.

Služní podávali správy o škodách spôsobených živelnými pohromami, výtržníctve obyvateľov, výrobe pálenky a piva, poškodzovaní lesa atď. Župný kastelán hlásil stav zabezpečenia väzňov v župnej väznici potravinami. Okresní chirurgovia požadovali vymáhanie finančnej úhrady za poskytnuté lieky. Záležitosti pošty, Židov, Cigánov ako i veterinárne záležitosti boli tiež čiastočne zaradené v tejto skupine spisov. Oznámenie o vykonávaní praxe advokátov v spádovej oblasti Banského inšpektorátu Smolník by podľa obsahu malo byť zaradené medzi právnické záležitosti.

26. Verejnospprávne záležitosti

Medzi verejnospprávne záležitosti boli pri premanipulácii spisov zaradené predovšetkým žiadosti mäsiarov o zvýšenie cien mäsa a stanovenie podmienok jeho predaja ako i hlásenia o zásobovaní obyvateľstva mäsom. Druhým najčastejšie sa objavujúcim okruhom problémov sú záplavy, stavy hrádzi a mlynov a ich regulácie a opravy. Menšie množstvo spisov sa týka protipožiarnych opatrení, povolenia pálenia liehovín, oznámenia termínov konania jarmokov, riešenie požiadavok na preplatenie povozníckych poplatkov a iné.

27. Poštové záležitosti

Obsahujú oznámenia o zriadení a zabezpečovaní chodu poštových staníc a poštových liniek, stanovenie cien za prepravu zásielok i osôb v poštových vozoch, evidenciu poštových staníc a poštárov ako i zmienky o poukazovaní financií získaných za poštové služby do župnej pokladnice.

28. Súkromné záležitosti

Obyvatelia župy a mesta Košíc viedli spory o majetok pre urážku na cti a ublíženie na tele, dodržanie kúpnopredajných zmlúv a dedičstvá; žiadali o náhradu škody za ťažné zvieratá uhybnuté pri verejných prácach a o potvrdenie chudobného stavu; podávali sťažnosti na župných a obecných úradníkov a zemepánov; vymáhali plat za službu, dlžoby, vrátenie zabraných majetkov a preplatenie dodávok obilia vojsku.

29. Náboženské záležitosti

Po vydaní tolerančného patentu začali protestanti v mnohých obciach so konfesijne zmiešaným obyvateľstvom žiadať vrátenie kostolov a zvonov, alebo ich spoločné užívanie s rímskokatolíckymi. Najmä kalvíni a luteráni žiadali o povolenie stavby modlitebni a kostolov a pridelenie stavebných pozemkov. Pri nedostatku kazateľov sa táto činnosť povoľovala i kalvínskym a luteránskym učiteľom. V období existencie ATŽ bola i snaha zriaďovať nové fary, pripájať a odčleňovať filie. Vymáhanie štóly a lektiky sa nezaobišlo bez ťažkostí a farári sa často museli obrátiť na slúžnych, aby vymáhali cirkevné poplatky od katolíckeho i protestantského obyvateľstva.

30. Zdravotníctvo a zverozdravotníctvo

Stav zdravotníctva a stav chorobnosti v župe ako aj úroveň výživy obyvateľstva sledovali každoročne okresní lekári, hlavný župný lekár a v Košiciach jemu podriadený mestský lekár. Chirurgické nástroje si podľa nariadenia MR mali lekári zadovážiť na vlastné náklady a s pomocou mesta. Diplomy lekárov nastupujúcich do praxe museli byť potvrdené a na základe nich sa povoľovalo i samotná prax. Náplň práce lekárov bola presne stanovená. Okrem lekárov boli evidovaní v Košiciach i viacerí felčiari. Potulní lekári mali byť pokutovaní.

31. Tridsiatky a iné komorské záležitosti

Zahraničný obchod si aj v Jozefínskej dobe vyžiadal stanovenie dovozných ciel na tovary rôzneho druhu, určili sa i výšky tridsiatkových poplatkov ale i úľavy na týchto poplatkoch pre niektoré tovary dôležité pre vnútorný obchod. Pašovanie a priekupníctvo sa priese stihalo pokutami. MR vyžadovala i dôsledné vyberanie mýta, ktoré bolo často v správe mesta. Kvôli overovaniu pravosti manufaktúrnych výrobkov sa zaviedli pečiatky pre každú manufaktúru. Kráľovská komora zakazovala ťažbu opálu súkromným osobám. MR podporovala usadzovanie nemeckých kolonistov a ochraňovala ich najmä na komorských majetkoch.

32. Urbárske záležitosti

Obyvatelia obcí sa sťažovali na zemepánov pre zabranie sedliackych usadlostí, pasienkov, domu, klčovísk, domácich zvierat, pozostalosti a deložovanie z domu alebo usadlosti; žiadali dodržiavanie urbára, preplácanie prác na klčoviskách, zníženie dani, povolenie predaja vína. Zemepáni a zemanía sa sťažovali

takisto na nedodržiavanie urbárom dohodnutých robôt a povinností
poddaných a najmä poškodzovanie lesov.

ZÁZNAM O VYPRACOVANÍ KATALÓGU

Katalogizáciu podžupanských a verejnosprávnych spisov župy
vykonali v rokoch 1982 - 1989 Ladislav Andráši, Anna Jureva, Tun-
de Lengyelova a Pavol Salamon. Registre ku tyrom zväzkom katalo-
gu zostavil a vod napisal Pavol Salamon.

POZNÁMKY

- 1/ATŽ, číslo katalogizačního záznamu (ďalej č. kat. záz.) 349
- 2/AŽ, kongreg. spis č. B 1785/12
- 3/AŽ, kongreg. spis č. B 1785/11
- 4/ATŽ, č. kat. záz. 927
- 5/ATŽ, č. kat. záz. 584
- 6/ATŽ, č. kat. záz. 3810
- 7/ATŽ, č. kat. záz. 516
- 8/ATŽ, č. kat. záz. 2387
- 9/AŽ, č. K 790/1

O B S A H

A. Organizačný vývoj župy	str. 1
Výkaz zamestnancov župy a okresov	7
Zaradenie obcí do jednotlivých okresov a obvodov	11
B. Vývoj a dejiny písomností	20
C. Archivna charakteristika písomností	20
D. Rozbor obsahu písomností	25
Záznam o vypracovaní katalógu	40
Poznámky	41

1. Úvod 1

2. Úvod ku katalógu 2

3. Úvod ku katalógu 3

4. Úvod ku katalógu 4

5. Úvod ku katalógu 5

6. Úvod ku katalógu 6

7. Úvod ku katalógu 7

8. Úvod ku katalógu 8

9. Úvod ku katalógu 9

10. Úvod ku katalógu 10

Názov pomôcky: Úvod ku katalógu všeobecnošprávných spisov ATŽ I.
Značka fondu: ATŽ I.
Úvod ku katalógu zostavil: Pavol Šalamon
Počet strán: 41
Počet exemplárov: 4
Prepísal: Jana Danišová
Zaviazal: Remesloslužba, VD Košice
Schválil: JUDr. Ladislav Ružička, riaditeľ ŠOBA Košice

